

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Gnoti Seautón, Sive Arnoldi Geulincs Ethica

Geulincx, Arnold

Lugd. Batav., MDCLXXV

De Admin. Humil. §. 11.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48728](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48728)

luce palam in foro saltat & tricatur; quia id herum velle, nugator aliquis dixerat: quod si adiri possit herus, si & imperaverit, neminem nisi se clarè jubentem audire, jam etiam nequam est ille servus & furcâ dignus.

§. II. Adminiculum Humilitatis.

Humilitatis adminiculum hoc erit summum: Si firmiter animum nostrum inducamus: Eorum quæ agimus, aut agere omittimus, ad Felicitatem nostram nihil; ad Obligationem omnia referre: Ita sustineamus animum & refrænemus, ita coërceamus eum intra gyrum suarum Obligationum, ut transilire & efferre se in desideria ac vota suæ gloriæ felicitatisque non possit. ^b Deseramus inauspicata hæc signa, quæ tanto apparatu, tanto consensu & concursu, tot studiorum consiliorumque impedimentis & sarcinis genus humanum sequitur: Quæritur dies noctes-

^a Qui humilis est nihil quicquam propter suam felicitatem agit.

^b Hoc si fecerimus, nunquam neque zelo neque invidia recalcitrabit: non amplius collum iugo subducet, non retrogradietur, non exorbitabit, cursum rationis apprime sequetur, hujus ducis vestigia premeus, cui soli se dare convenit.

noctesque Felicitas : hoc est Palladium
illud, ad quod diripiendum contendunt :
in hanc expeditionem magnis quidem, sed
irritis votorum & conatum passibus eunt:
Nec pudet * illos tam turpis militiæ, aut
potius servitutis : ultro & sine delectu, in
his castris nomen suum profitentur cujus-
cumque sortis & conditionis homines,
vulgus pariter & Philosophi : publicum
est auctoramentum, & in ore omnium :
Quod felix faustumque sit : In hæc ver-
ba jurant ; Sed nos ejuremus : Nunquam
sub hoc sacramento expugata Felicitas
fuit :

* Nimirum non negant, sed in scholis hanc animi
sui sententiam palam profitentur, docent id in eccle-
siis & sacris suis ut putant coetibus, & ubique inter
populum jugiter eam probrosam suam libidinem in-
culcant.

[*In hæc verba jurant :*] In omni hominum ser-
mone, sententiis, proverbiiis, circumferunt ubique cu-
piditatem illam Beatitudinis & felicitatis suæ pro-
pitiæ, semper in auspiciis rerum magni momenti hæc
audias : *Quod felix faustumque sit*, item : *Quod bene
vertat*. Istuc etiam faciunt salutationes, quibus invi-
cem salvere jubent, ut hodie *Bona dies, Fausta nox*
&c. quibus optant iis, quos amant, quod noverunt
se ipsos maxime appetere, nempe felicitatem ; potius
autem dicendum erat : *Nosce te ipsum, & consequen-
ter, relinques te ipsum*, & quæ inde sequuntur, *Obli-
gationes amplectere*. Quam salutationem quasi per
nebulam olim agnovit Plato solam esse bonam & re-
ctam. Vide hoc §. de inspectione sui.

fuit : ² Imò non aliâ de causâ infelices omnes sunt & miseri , quam quod felices omnes & beati esse volunt. Umbra est Felicitas : fugit te , cum sequeris eam ; sequitur te , cum fugis eam ; Sed & fugientem te , ne non sequatur , cautio est : si enim ingenium Felicitatis edoctus , ideo fugeris eam ut te sequatur , non sequetur : nam sic fugere Felicitatem non est eam surgere , sed sequi. Nemo umquam Felicitatem assecutus est , qui ad illam assequendam aliquid fecit : ne is quidem , qui callidus fugit hanc Amazonem . ut Parthorum more invitaret ad sequendum , & fugiendo caperet insequentem , aut quod suavius fortè putat , caperetur. ^d mens verè humilis , submissa , imò submersa , & in Obligationes suas , quibus Divinæ Legi obstricta tenetur , absorpta : ultra pedes quibus

² Imo non aliâ de causa.] Nimirum solida voluptas seu Beatitudo haberi non potest , nisi Obligationibus nostris satisfaciamus , id est ; *Cum nihil volumus , nihil velimus* : nam stultitia , & per consequens summa miseria est contra hæc incurrere (ut per se notum est) si ergo aliquis se ipsum curet , id est , ad suam felicitatem aliquid referat , necessum est , ut ab Obligationibus suis excidat , utpotè quæ omnes derivantur ex derelictione & incuria sui. Quod fundamentum plane evertit , qui felicitatem suam curat , nam is maximè se curat.

^d Nemo invenit felicitatem , nisi is , qui non eam , sed officium suum quaerit.

quibus ad Felicitatem eat, ultra manus quibus eam prendaat, ultra pectus quo aspiret ad eam, ultra os quo invocet eam, ultra oculos quibus collineet in eam, ultra cerebrum quo vel per somnium de illa consequenda cogitet: Mens, inquam, tam alte Obligationum suarum aquis hausta, involuta, condita, sola capax est Felicitatis: illa se feliciter abscondit, & feliciter inventa est ab ea cui se tam diligenter absconderat Felicitate: illa sola feliciter fugit, & in id quod fugiebat, feliciter incidit.

2. Verum non eo hæc à me dicta sunt, quod putem viro bono felicitatem suam, pugnis & fustibus abigendam, & ni discesserit,

3. Quod putem viro bono felicitatem suam, pugnis & fustibus abigendam, & ni discesserit, conterendam & mactandam esse.] Mirum est, quam multi hic erraverint nimio quodam zelo abrepti, cum enim perspicerent (quod Ratio facile demonstrat nonnihil attento) propter commoda & voluptates nostras nihil agendum nobis esse, hoc in eum sensum acceperunt, quasi voluptates & commoda nostra fugere, ac positivè abarcere deberemus. Itaque sine causâ & jejunia sibi indixere, & flagra, & quæ similia præpostera pietas & superstitio excogitavit. Sed hoc minimè recta & sana Ratio suadet, quæ contemptu negativo nostro contempta est: confer quæ diximus de humilitate pag. 61. & 62. &c. Itaque quod postea concludetur, non est accersenda felicitas, sed nec arcenda, negativè nos

ferit, conterendam & mactandam esse. Immane illud est, truculentum, & imo impium: Deus bravium offert: tu si accipis? scelestissimus es; igitur & hoc bravio, quod solius insigne Virtutis est, indignus. Illud volui dicere, non aucupandam, non studio venandam esse. Felicitatem: + & ne quidem venationi huic de industria supersedendum, ut nempe, cum aliud agere videmur, in casses nostros incidat incauta Felicitas: hæ enim tantummodo sunt artes venandi, & sic superfedere venationi, non est aliud quam peritè & callidè venari. *Fugere igitur felicitatem, quod ante dicebam, perinde mihi est, atque non aucupare.* Utar paulisper stylo Scholæ, si quis, quod illo scriptum est,

melius

nos hic habere debemus, & tantum vacare Obligationibus nostris; commoda, voluptates, solatia nostra in medio relinquere; cum adint, Deo gratias agere (ut Tract. secundo videbimus) cum absint, non requirere.

e Non debent in hoc venatu canes esse Avaritia nostra, neque Concupiscentia nostra, nostraque philautia.

4 *Et ne quidem venationi huic de industria supersedere.]* Taxantur iterum callidi illi voluptatum venatores, de quibus pag. 154. qui ideo fugiunt voluptatem, ut tanto majorem consequantur voluptatem: dilata enim voluptas, & ex improvise occupans, major esse solet; imo qui hic palato, nullam probant, nisi studio vel arte parata sit, voluptatem;

-- *Nocet emptæ dolore voluptas.*

melius intelligere se putet : ^f serpam tantisper (non aliter constant hæc sacra) tunc denuo assurgam. **¶** *Debemus nos habere merè negativè ad Beatitudinem nostram: id est propter Beatitudinem consequendam nihil facere vel omittere debemus ; sed facere debemus, quod jubet Deus, merè quia jubet, & omittere, quod vetat Deus, merè quia vetat, ibi sistendo: Ita ut tota actio nostra & tota*

M omissio

^f Est enim quam maximè opus, ut quisque quod hic dicitur, probè intelligat.

^g Quia auctor hoc loco in versione belgica non tantum plurima adjecit sed verbis conceptissimis, licet barbaris, & plus uno idiomate rem admodum graphicè descripsit, visum fuit, ea omnia & hic adponere.

Ik wil hier een tweynig van tael veranderen : of 'er misschien iemandt waer / die de hoofse of schoolse sprake (soo men die te noemen plagt) meer gewoont was / en beter verstonde / ondertusschen moet ik op seker maet / dooz verscheyde Taelen soo wat kroms tongen / want hier in bestaet dien snuf.

Wy hebben ons in regard van eygen geluck ende zaligheyt / gansch negativelyk te composeren / en pure ver manier van surreance : dat is wy moeten effectuieren het gene ons God gecommandeert heeft / pretijs om dat hy 't gecommandeert heeft / daer by peristerende ; sonder eenigh remerk te nemen op onse ziele zaligheyt / die ons God mits dien remboursen moght : Soo dat al ons doen en laten / onder obligatie ende gehoorsameheyt / maer geen sin oneder concupiscentie of lust tot eygen zaligheyt kome tereforteren. Wy mogen ook onse zaligheyt wel

saisine

faalneren in forme van speculatione en theorie / maer
 niet in forme van practyk of conuenen : dat is met de
 verstande magh men wel iuseren / ja met den mond
 homologeren / dat wy ons debbopz gedaen hebben
 de / in recompense van dien / de eeuwige geluck-za-
 ligheyt abozderen sullen ; maer met wil en intentie
 en maginen den assaut daer niet op aen-leggen : So
 dat zaligheyt / haer estim en reputatie in recognitie
 mentinerende / ebenwel in intentie nul ende van
 geender waerde blybe. By contrebente van dien /
 soo renforceren wy directelyck op het fondament
 van de deugt / mer notopz mankement in het twee-
 de point van de Gutmoodigheyt / waer van hier bo-
 ren gementioneert is : by 't welcke wel expresselyck
 gearresteert wort / dat wy ons seiben en al wat onse
 is / abandoneren en absolutelyck aen Godt resigneren
 sullen. Soo daer nu yemant van die opinie waer /
 dat Godt in den Bybel gelast soude hebben / men
 moest goede werken doen met sulken intentie / op dat
 hy onse saligheyt en eeuwige glorie onse wilde
 octroyeren : dat hy dan goede werken doe om sijn
 ziele-saligheyt te impetreren ; nochtans a desseyne om
 Godts commandement na te komen / het welcke
 commandement volgens sijn sustenu / sulcken doen
 en intentie bereytscht : want uyt dusdanige confi-
 deratie sijn zaligheyt te soeken / en is niet a desseyne
 sijn saligheyt enquesteren ; maer sijn charge benec-
 stigen / en sijn obligatie / die hier gesupponeert wort /
 wel quiteren. * Gelyckertwijs een goet en fideel
 knecht / die daer weet / of ten minsten ter goeder
 trouwen en sincerelyck meynt / dat sijn Heere gebode
 den heeft / hy soude yemandt van de gebeurte een
 wyl tijdts in negotie of menagie ten dienste zyn ;
 gelyck in dit cas den knecht / met sich te employeren

* Die alleen uyt Godts gebode (meynende ter goeder trouwen, dat het Godt soo gebiede) sijne ziele zaligheyt soeket, en soeckt sijn ziele zaligheyt niet, maer Godts gebode.

missio nostra procedat ex motivo Obedientia; nunquam autem ex motivo Concupiscentia. Possumus verò etiam speculativè nos habere ad Beatitudinem nostram; sed non practicè: id est licet per intellectum videre & prævire, quod Beatitudo nobis obventura sit, si hæc & illa fecerimus; sed non licet hæc & illa facere eo intuitu, ut Beati simus: hoc enim expressè est contra fundamentum Humilitatis, seu contra secundam partem Humilitatis, de qua supra diximus, qua jubemur nos ipsos & nostra omnia abnegare.

M 2

gare.

in den dienst van sijnen buerman en sijn affaires te depescheren / niet epgendijk den buerman / maer sijn eygen meester dient (mits het geheel motijf van dit knecht is den wille sijnes Heeren; en niet eenig profijt of abantagie van sijn buerman) soo moet men oock juseren van dien persoon / die zijne zaligheyt soecht met dese limitatie en clausel / om dat Godt gecommandeert heeft (als hy persoon gepersuadeert is / en sinterelijck meynt / waer te wesen) men soude die soeken en door goede werken conquesteren: ick segge / van den gementioneerden persoon staet te juseren / dat hy sich niet en ingageert met eygen interst of zaligheyt; maer alleen met Godts commandement. Dogh yeder neme goe regard op hem selven / dat hy dit niet slegs met imaginatie apprehenderen / maer meyne serieuselijck metter herten: want men loopt hier perijckel om dooz eygen concupiscentie van dit propoost gesaccageert te worden / en onder pretext van een genereus entreprise / alleen een phantastijke hypocrise en seintise te enterineren.

gare, & in totum ac in solidum Deo resignare. Si quis verò existimet Deum in Sacris Literis iubere, ut propter æternam Beatitudinem nostram operemur, is merè ideo propter æternam suam Beatitudinem operetur, quia (ut ipse apprehendit) Deus hoc mandat: sic enim propter æternam suam Beatitudinem operari, non est propriè propter illam operari, sed propter mandatum Dei, quod supponitur: Sicut servus, qui herò iubente (aut qui saltem syncerè putat herum iubere) ut vicinorum alicui operam suam accommodet: sicut, inquam, ille servus accommodando suam operam, non servit isti vicino, sed herò suo: quia totum motivum istius servi est

volum.
 5 Propter æternam suam Beatitudinem operari, non est propriè propter illam operari, sed propter mandatum Dei, quod supponitur.] Ex quo patet, quam impossibile sit suppositum (quo supponitur mandasse Deum, ut propter æternam nostram Beatitudinem operemur) utpote quod evertat se ipsum; nam si Deus hoc per impossibile mandasset, non mandasset; hoc ipso enim actio à nobis instituta ex mandato Dei ad Beatitudinem consequendam, non est propriè ad beatitudinem consequendam, sed ad Dei mandatum exequendum, finis enim ultimus dat speciem moralem actioni, non autem intermedius: unde prædicta actio non est felicitatis studiosa, sed legis Divinæ. Accedit renunciare nos posse Iuri in favorem nostrum introducto (quod & leges omnes supponunt, & ipsa ratione cuique homini manifestissimum est) si ergo lex de felicitate nostrâ nobis lata esset, renunciando illi legi, non peccaremus; portentum autem legis est, quod sine peccato violatur, non lex.

voluntas heri, non autem utilitas aliqua vel commoditas vicini: Sic etiam motivum istius hominis, de quo jam statim dicebam, non est sua Beatitudo, sed voluntas Dei: Adeoque absolute dicendus est propter Deum agere: non autem propter se aut suam Beatitudinem. Videat verò, ut hoc serio putet, & non ore hoc agat, sed corde: nam facile hic est decipi à propria sua Concupiscentia.

2. ⁶ Enimvero de felicitate sua nemo videtur debere cogitare, nemo deditâ operâ

M 3

râ

⁶ Enimvero de felicitate suâ nemo videtur debere cogitare.] Demonstratur ex essentia Dei non licere nobis ob felicitatem nostram aliquid agere: nam felicitatem suam spectare & intendere ei tantum licet, qui naturâ Summus est: ille enim non habet quo ulterius tendat, sed necessario in se ipsum recumbit, & ad se refert omnia; cæteri vero, qui sicut ipse essentialiter summi, ita ipsi minores sunt essentialiter, & subditi habent quo ulterius extra se tendant, nempe ad supremum illum, ad quem obedientiæ passibus contenditur. Certum enim est, eum qui servus est, quatenus servus est, non posse sibi vacare: nobis igitur qui essentialiter Dei servi sumus, semper incumbit officium serviendi, servire autem penitus excludit omnem respectum & contemplationem commodorum ejus, qui servit inducitque respectum & contemplationem solius ejus, cui servitur: quæ enim est ista servitus sua curare, suum negotium agere, sibi bene consulere? Imo tres modi, quibus demonstramus non licere nobis de felicitate nostra consulere: primo ex definitione virtutis: secundo ex definitione & essentia nostrum: tertio ex definitione & essen-

râ deliberare , nisi qui fastigium in sedentibus rerum omnium, aut in fastigium illud eniti se posse confusus fuerit (Audet hîc quisquam attentare ? Mitto Briareum & fabulas : Videor mihi per nebulam videre
 * Tyrannum aliquem, attollentem cristas, & hîc aliquid machinantem aut imaginantem sibi : Fatuelle ! omnibus cucurbitis capitulum insulsius ! Sed quid opus est indignatione ? qua nec dignus es : Anticyram, actutum Anticyram : ad *Ipse te nosce*, inquam , ut faneris)^h Reliquos autem omnes : utpote , qui in alterius imperio &

essentia Dei. Ergo igitur prima demonstratio, quod non liceat ob proprium commodum aliquid facere necitur ex essentia virtutis & rationis, & utriusque proprietatibus (vide Sect. II. §. I.) altera demonstratio pullulat ex essentia & proprietate nostri (vide de inspectione nostri) tertia demonstratio, quæ est huius loci, provenit ex essentia Dei : nam ad commodum ad se attendere est attributum & proprietas ejus, qui secundum essentiam *summus est* : proinde qui ad nihil aliud, quam ad se & omnia ad se dirigere debet : at vero illud non debet concedi iis, qui secundum essentiam & naturam suam, *subditi* sunt : siquidem ante omnia (nam alioqui non forent essentialiter subditi, sed ad summum cives) alii alicui morem gerere obligati sunt.

* *Cajum illum : à quo Belgicum nostrum Kai aut similem aliquem morionem.*

^h Ita in versione belgica cum energia inquit author : *Da sa ! na den Kay-snyer / na Meester Goen-raed / kent u selven met sulke een volhjen.*

potestate sint, primùm de Obligatione
sua laborare, Oracula Rationis consule-
re, & cum didicerint, quid sibi facien-
dum sit, morem gerere æquumⁱ est:

M 4 7 ubi

ⁱ Deo igitur summum imperium deferentes, quod
ab æterno obtinet (quid balbutit lingua?) quod in
secula seculorum necessario & juxta essentiam habet
(adhucdum balbutio) is ipse est supremus, ille est
quod est, ipsum à se ipso nequit separari: *ille est*: nos
oportet cedere, & humiles esse, qui adeo certò &
immutabiliter subjecti sumus, quam ille summus est;
sequi oportet, qui tam necessario postremi sumus,
quam ille est primus, dux atque princeps. Hic non
externa dignitas neque concessa potestas, (eam forte
excutere daretur) ex essentia est & natura, & ultra;
quod effari nequeo, neque gestu ullo, neque verbis;
numerus binarius non debet, non potest unquam a-
lius esse, unquam ternarius evadere. Nos igitur oportet
cedere, & nosmet ipsos coram eo humiliare, de-
bemus quod debemus, debemus quia necessario sub-
jecti sumus, etiam volentes tales esse: rationem ha-
bere ejus, quod ratio dictat, domina illa quæ decen-
ter in nos dominatur, quæ stationem nobis nostram
assignat legitime: rationis oraculum consulere oportet
semper, quod inculcat jugiter. *Noli frustra* (in-
quit) agere; *sit ita, quod ita debet esse: ubi nihil va-*
les, nihil velis: O homo, potestatem excedit tuam, ho-
minem fieri, hominem esse, & hominem amplius non esse:
permitte ut est: Et siquidem aliud nihil potes, noli igi-
tur etiam Aliud: velis, ut vult illi, cujus voluntas ne-
cessario effectum sortitur bonum est, imo melius non da-
tur, præter id quod esse debet: etiam tunc omne pun-
ctum tulimus, cum id non attentavimus, quod fieri
nequiverat: optimum est, quod aliter esse nequit: in
eo acquiescas, aut fac ad te non pertineat. Atque hoc
manda-

7 ubi morem gesserint, tum verò felicitas eos, quantam capere possunt, maxima etiam si id ipsi non egerint, consequetur. Hæc cum manifestissima sint omnibus, quibus mentem huc advertere & aliquandiu defigere non est grave: quæ causa communis illius & pervagatæ quidem, sed & per-

mandatum rationis est, hoc ipsa fert, hoc ejus jussu in mente nostra ubique affigitur: hoc commode, hoc omni tempore legere nobis licet: nisi irrequietus ille globus (homo) passionibus jactatus, & ab illuminante rationis sole averfus, tetricam illam noctem menti fecerit, quæ adeo turpis est & impudens igitur illud mandatum legentes, & jam intelligentes, æquum erit, ut ei obediamus sedulo: quod ubi factum, tum vero felicitas, quantum capere possumus mente cogitationeque, superatura omnem expectationem, nos consequetur. Animi satisfactio nos circumveniet (nam cum illa noster non fuerit scopus, nos ipsi scopus fuimus) consolabitur nos, placabit, amplectetur, & tota nos induet, imo quas; transformabit in felices semper Deos.

7 *Ubi morem gesserint.*] Nimirum felicitas non est finis operantis apud virum bonum, sed finis operis, quod facit ex naturâ suâ & tendit ad maximam ejus felicitatem, ipse tamen non ideo facit ut felix sit, sed ut Deo (cujus essentialis servus est) serviat magnoperè autem eos fines inter se distingui, patebit tract. 3. Præclarum est illud Senecæ libro de vita beata. cap. 6. *Sicut in arvo, quod segeti proscissum est, aliqui flores internascuntur, non tamen huic herbule, quamvis delectet oculos, tantum operis insumptum est: aliud fuit serenti propositum, hoc supervenit: sic voluptas non est merces, nec causa virtutis, sed accessio: nec quia delectat, placet; sed quia placet, delectat.*

& perversissimæ dementiæ vel potius im-
potentiæ, ut primum sibi de felicitate sua
dispiciendum putent homines, primum
illi oculum adjiciant; deindè verò quid
sit illud, quod eo, quo intendunt, ferat
deducatque perquirere & deliberare con-
stituant? Inde enim fit, quod etiamsi in-
terdum, & in quo sita sit Felicitas, & quæ
faciant ad illam consequendam, feliciter
invenerint; tamen quia hoc illis proposi-
tum esse non debebat, infeliciter aberrant:

^s Sed quæ tandem causa hujus erroris?

⁹ Catio: Effusus extra se totus, cum cor-
M s pore

^s Sed quæ tandem causa hujus erroris?] Meretur
considerationem hæc quæstio: cum enim evidentis-
simum sit facillimèque ab omnibus nonnihil atten-
dentibus intelligatur, non licere nobis de felicitate
nostrâ laborare, unde ergo fit ut omnes passim de fe-
licitate suâ laborent, neque id obscurè ferant aut dis-
simulent, sed & fateantur se ita agere, & aliis ita
semper agendum esse præscribant. Responsio ad pro-
positam quæstionem hæc est, quod homines putent
occultâ & subdolâ persuasione adducti genus huma-
num esse Deum suum; quod & si verbis diserte ne-
gent, intus tamen & in mente penitus sic affecti
sunt, nihil aliud, ut sibi persuadere videantur.

⁹ Catio.] Ratio est, quia genus humanum sum-
mum est sensui: homines autem dediti sunt sensibus
suis, & alia prætereunt, tum posita illa persuasione,
quod genus humanum sit summum (id est Deus) fa-
cile persuadent sibi se summos esse posse, facile enim
sibi posse putant, ut reliquos homines superent;
præ

pore confusus, distractus, dispersus homo est: ægrè se colligit, ægrè se intra se revocat, ut ibi se videat, & se sub Deo videat, & ita sub Deo, ut nihil cuiquam tam subjectum & obnoxium cogitari possit. ¶ Quamdiu sic peregrè versatur homo, & in sensus suos, quibus extra se quodammodo tendit, effunditur, nihil equidem offendere potest, quod generi suo aut præstet aut par sit: manifestè ge-
nus

præsertim imperio & potestate: posita jam hac secundâ persuasione, qua persuasum habent se summos esse posse, facile hic error consequitur, ut putent sibi de felicitate suâ primum & ante omnia despicendum esse: nam hoc revera summi est, & illius locius de felicitate sua despicere: cum reliquis de Obligationibus sollicitos esse incubat.

¶ *Causa*, cur homines neglecta illa demonstratione non sui causa esse agendum, semper manibus pedibusque in proprium commodum incedant, hæc est: quod toti suis sensibus adhæreant: inde fit, ut Deum (qui non sensibus sed mente & intellectu cognoscitur) obliviscentes & loco Dei, ponunt id quod summum videtur sensibus: hoc vero homo est, sive humanum genus: jam autem homo ita sensibus deditus secum cogitat, se posse quidem alios homines antecellere & juxta hunc errorem, se evasurum summum atque maximum. Et hoc phantasmate delusus non ita abs re sibi videtur suo commodo intentus; quod alias evigilans satis, non tantum stultum atque ridiculum, sed & impossibile judicaret.

¶ Et veluti per portam suorum sensuum à patria, quæ est cognitio sui, exul huc atque illuc oberrat vagabundis.

nis humanum præcellit omnia, quæ sub
 sensus subjiciuntur; cetera verò quæ sen-
 sum fugiunt, ^m tacita sunt vagabundo illi,
 & muta, & in nullo numero: ⁿ 1° Illud
 Philtrum; & hæc ex illo Philtro insania:
 Videtur jam sibi de fastigio & Felicitate
 posse cogitare: summum est ei genus
 suum; ipse igitur, si modo congeneres
 suos superet, summus erit: Ea propter,
 quosdam eorum sibi cedere coget (lites in-
 tentabit & bella) quibusdam persuadebit,
 ut cedant (blanditias interponet & mune-
 ra)

M 6

ra)

^m Et solo intellectu capiuntur; omnia illa in pa-
 tria manserunt, & quia ad eum non veniunt, etiam
 ille ad ea non accedit, itinerantium more cantans,
upt'er oog/upt'er herten.

ⁿ Et proh malum! hic offendit eum lotus (arbor
 quædam, adeo dulci & grato sapore ut tota natio, ubi
 crescit, inde nomen acceperit: exteri illa dulcedine il-
 lecti, patriæ suæ obliviscuntur, ibidemque habitatum
 manent: ut inter alios contingit sociis Ulyssis, qui
 ne fustibus quidem illinc abigi poterant.) Lotus in-
 quam (*dignitas & majestas*) hinc avidè comedit, & se
 ingurgitat: quapropter patriæ oblitus, fit exilii sui
 civis, hoc illud philtrum, quod insanire eum, & a-
 deo præpostere se ipsum amare facit, ut sædus solet
φίλων.

1° *Philtrum.*] Poculum amatorium sunt testæ
 illæ & abstrusæ persuasiones, quibus & genus suum
 homo summum esse putat, & se in illo genere princi-
 patum tenere posse; ex quo poculo amatorio sic hau-
 sto, multæ deinceps nascuntur intemperix, quæ in
 textu sequuntur.

ra) Quosdam, ne se in culmen scandentem remorentur, deturbabit de gradibus, quosdam dolis irretiet, quosdam beneficio devinciet: & multas similes, cum Comœdias, tum Tragoedias nobis excitabit: nec excutientur intemperiae, non redibit ad mentem donec Helleborum, qua Divinus
 ° Melampus agrum nostrum consevit, ederit & ruminarit: Medicamentum tetrum ^p insolentibus & his qui ei non assuevere, " fateor: imo quod accersendæ;

non

° Melampus eximius medicus, inventor melampodii ab ipso denominati; est autem hoc hellebori species, quo multorum insaniam pellebat: inter alios quatuor filias regis Proeti; quæ cum se jactabant juno pulchriores, ab hac dea ad eam insaniam erant redactæ, ut boum instar se gererent, & jugum metuentes sylvas peterent: quarum altera Iphianassa dicta, Melampi uxor fuit in mercedem sanitatis. Jam hæ sunt poëseos fabulæ, quibus hic luditur: sed satis superque patet, quod *melampi* nomine hic veniat *ratio*, & *agri titulo nosce te ipsum*, sive *inspectio sui*, quemadmodum *lotus* designat *dignatem* & *majestatem*, præcipuam scalam, juxta quam homo ascendens sui congeneres se superaturum confidit: ut ita tandem summus hominum (& juxta stultam persuasionem (cujus ipse ignarus) rerum omnium supremus evadat.

^p Quod nauseam sui movet.

II *Fateor.*] Cum inspectione nostrum discimus, quæ nostra sunt, quæ Dei: atque inter cætera nos motum membrorum nostrorum non facere, oculum se se ad videndum nihil conferre, mundum se spectandum

non pellendæ insanix esse, imperiti q̄ dicunt: ita potenter movet, & quidquid usquam ¹² in cerebro bilis atræ repererit, ut ut inculcatum sit, emungit; Verùm usu jucundissimum redditur, & omni Lotu ¹³ suavius: inescantur, quotquot iterum

standum nobis exhibere non posse, omnia hæc fieri ineffabili vi alterius alicujus: cum inquam hæc & similia inspiciendo nos ipsos clarissimè videmus, populus insaniam vocat, putatque hoc negotium inspiciendi se non ad sapientiam, sed ad furorem & manifestam insaniam collineare.

⁹ Imo illi medici, qui in hac re botanica non satis periti sunt, pro zizania, habent unde visus (ad sua commoda) debilitatur: alii volunt mandragoram esse hyosciamum, & similis generis (*grol-grillen* inquit auctor in versione belgica) alia quæ alio non serviunt, quam ut quis subito fiat phreneticus: sed hi præsumptuosi medici me ⁹ quidem sanæ rationis habent, imo magis quam ipse æger hic noster insaniunt, & propterea vel maxime nostro melampodio indigent.

¹² *In cerebro bilis atræ.*] In atrâ bile insaniam reposuerunt olim & hodie fere medici omnes. Hinc atra bilis sæpe pro insania sumitur.

⁷ *Lotus* enim aliquid dulcedinis habet, & allicere potest famineos, debilesque animos; at verò fructus ex *Agro melampi*, generosus est, & viros delectat, imo viri sunt, qui jam plus semel comederunt, & concoquerunt: non amplius jam Catharticus est aut Emeticus, sed solidus, utilisque cibus, quo indies vescuntur, & ferme fidem superat, quantum alimenti conferat.

¹³ *Inescantur.*] Sane sic est: & qui sæpius se ipsum inspicere consuevit, juxta formulam in hoc libello

rum iterumque gustaverunt : & non medicamenti jam , sed cibi vicem habent , quotidie sæpius eo vescuntur : & dici non potest , quantum iis ab hoc pastu saginetur & roboretur animus. Ager ^r hic in Libelli nostri diœcesi pagos , aut (quia singuli parvi sunt) paginas aliquot occupat. ^r 14 Quin repetis , Philarete felicem agrum , quem jam semel peragraſti : & legas , quo penum tuum abundè instruas , seu cibo salubri & succulento seu medicamento salutari : Ego interim ^r ex hoc colle ,

libello præscriptam , exſariari non potest , quin repetat , iterum , iterumque se incipiat summo cum gaudio , proveniente ex fructu certissimo sapientiæ & roboris animi , quod fructum continuo ampliorem amplioremq; perspiciere se animadvertat.

f Ager adeo fœcundus , quem *rationis ille hortulanus* quam diligenti cura coluit , & omnem ex eo zizaniam eradicavit.

r Ibi omnia patent , fructum decerpere cuivis licet , omnium quippe sunt fructus isti : tunc hortulano cum suis remanet plusquam indiget.

14 *Quin repetis, Philarete.*] Philaretus hic consideratur tanquam socius & discipulus auctoris , qui per libellum hunc tanquam per exteram aliquam regionem peregrinatur : in qua regione diœcesis una aliqua sit præcipua , quæ continet tract. de seipso inspiciendo : suadet autem auctor Philareto , ut agrum illum , quem jam semel peragravit , denuo repetat , id est , sæpe & sæpius se ipsum inspiciat.

15 *Ex hoc colle.*] Declinavit enim nonnihil à proposito suo auctor , & quædam huc congeſſit , quæ ad inspe-

colle, quem studio Agri illius eminens vi-
dendi, conscenderam, recipiam me in
viam meam à qua digressus fueram: &
pergam: Tu, cum videbitur ¹⁶ (nam om-
nia tuta sunt) sequeris. ¹⁶ Vale.

4. Non est accersenda Felicitas; sed
nec arcenda: expectanda quidem; sed
non affectanda: captare eam non licet; u-
bi ultrò se ingesserit, licet capere: ubi
Deus eam detulerit nobis, decet uti: quam
ille mittit, oportet admittere: ¹⁷ admittere,

inspectionem sui pertinebant: ideoque fingit conge-
riem illam esse collem aliquem, in quem ascendens
agrum illum, id est, inspectionem sui ipsius quasi de
longo videat.

¹⁶ Perge igitur, & loco *vale* en accipe nostram salu-
tationem *nosce te ipsum*.

¹⁶ Vale.] Hic iterum ad propositum venit: propositum enim erat Adminiculum aliquod humili-
tatis suppeditare, id autem erat, non agendum esse
aliquid ob felicitatem, cui cautio bene adhibita fu-
erat, ne quid etiam ad declinandam felicitatem no-
stram ageremus, hæc duo puncta breviter in initio
Num. 4. repetuntur, dein ad alia pergitur.

¹⁷ Admittere animo grato.] Unicam ob rem
Deus est rogandus, nempe ut Obligationibus nostris
satisfaciamus duas ob res gratiæ sunt agenda nempe
quia & Obligationibus ex parte satisfecerimus, &
quia felicitatem aliquam nobis impartit, gratias age-
re, quæ omnia patebunt Tract. proximè sequenti,
ubi de pietate in Deum agitur. Insinuatur itaque hic
Obligatio aliqua (nempe gratias agendi Deo) cujus
ante adhuc nulla mentio incidit, tumque ratio istius
Obligationis patebit, de pietate dicemus.

re, inquam, animo grato, & ¹ propitii
 Numinis agnoscente ^x beneficium. Castæ
 illæ deliciae mentis Deo dicatæ, mentis in
 Dei Legem juratæ, & se ipsam penitus e-
 juratæ: Castæ illæ deliciae (quid enim
 præter nomen ingeminem? cum res ^y ex-
 primi dicendo non possit) Deliciae dulces,
 puræ, generosæ: ^z Nemo novit hæc gau-
 dia,

¹⁸ Propitii numinis agnoscente beneficium.] Defini-
 tio quædam felicitatis hic rectè subjicitur, cum enim
 multa antè dicta sunt de felicitate, operæ pretium
 est scire, in quo illa fundamentaliter consistat: con-
 sistit autem illa in castis deliciis, provenientius ex
 conscientia, qua conscius nobis sumus Obligationibus
 nostris satisfacisse nos, & præsertim nos deseruisse
 nos, nos Deo totos nos transcripsisse. Aliæ deliciae
 veluti Veneræ, quæque ex cibo potioneque capiun-
 tur, semper in se habent aliquid triste, imo plus hujus
 habent, quam dulcedinis, relinquuntque post se in-
 tolerabilem penitentiam, similem malæ scabiei, quam
 si scabas delectationis aliquid atque pruritionis, sed
 certè longè plus miseræ ac doloris habet: Quis au-
 tem velit sibi malam scabiem, quia scalpendi sit ali-
 qua voluptas? Et rectè ille: Ego tanti penitere non
 emo.

^x Hominis addit auctor in belgica versione & in
 parenthesis, anne quidem homo est? nempe vix hu-
 manum videtur ad delicias illas justè se habere, & se
 ipsum penitus ejurare, & compedes philantia artis-
 sine constrictos solvere.

^y Cum res, quam innuere volo, cogitatione com-
 plecti, nedum ergo exprimi dicendo non possit.

^z Et à natura deliciarum nequaquam diversa: ali-
 liæ enim deliciae non veræ, nec solida dantur.

dia, nisi qui gaudet hæc gaudia : ¹⁹ nam
in sinu gaudent, quotquot hîc gaudent.
^a Quam felix quem consolantur hæc gau-
dia, quem suavianatur, quem pacant &
placant ! Quam felix qui capit ista gau-
dia, & jam ipse se præ gaudio non capit !
^b ²⁰ Quod si tamen Virtutem secter, ut
gaudiis illis affluam : ²¹ Jam Virtutem
non sector, sed gaudia : jam non Rationi
ausculto, sed mihi : jam non Deo parere
volo,

¹⁹ *Nam in sinu gaudent, quotquot hic gaudent.]*
Innuitur diversitas inter hæc vera gaudia, quæ solent
esse cum altissimo silentio, & inter falsa, seu gaudia
carnalia, quæ debacchantur, vociferantur, grassantur,
plena sunt turbis & tumultu.

^a Ne rimula quidem, datur qua elabatur foras, ne-
que lingua neque signum est ullum, ad hoc animi ju-
bilum populo eloquendum, & significandum.

^b Quam felix est, qui in Deo se ipsum perdidit, &
loco sui ipsius, has in Deo delicias invenit !

²⁰ *Quod si tamen virtutem secter.]* Opportuna
cautio, cum enim delicias illas sic extollimus, viden-
dum est etiam atque etiam, ne ad illas obtinendas in-
cipiamus actiones nostras dirigere : quod quibusdam
incautis offendiculum fuit non leve, qui perpensâ
magnitudine præmiorum, quæ virtutem manent, ma-
gis his adherent, quam virtuti ipsi & Legi Divinæ :
unde factum, ut simul præmiis illis exciderint.

²¹ *Jam virtutem non sector, sed gaudia.]* Nempe
finis ultimus dat speciem moralem actioni : qui igi-
tur Divinæ Legi servit, ut sibi bene sit, is non Divinæ
Legis, sed sui studiosus est, sicut qui furatur ut habeat
copiam uxoris alienæ, non fur, sed adulter est, ut an-
te ex Aristotele citatum est.

volo, sed mihi Deum : Itaque nec gaudia illa, quæ sectabar, assequar : * nam gaudia sunt, non illecebræ ; decora sunt, non lenocinia : & amorem Dei sequuntur hæc præmia, non amorem mei : † 22 Malebam mihi gaudere, quam Deo parere (parere enim volebam, ut gaudere possem) magis ergo me ipsum amavi, quam Deum : quo jure, atque adeo, quo potius ore præmium ab illo posco ? † Si verò bene (quantum mihi conscius sum) agentem me, gaudia tamen illa destituant ; nibildum est quod angar, nulla etiamnum caussa tristitiæ vel querelæ : 23 Necessum enim est, alterum

* Non possum puras illas delicias ex virtute impura manu philautiæ haurire.

† Quando unum propter alterum facimus, multo magis diligimus id propter quod facimus, quam id quod facimus propter aliud : vel uti scholis decantatum est, finis nobis est dignior quam media, quæ propter finem comparandum adhibentur.

22 *Malebam.*] Dicuntur hæc in personam ferè omnium hominum, virtutem enim sectantur omnes, omnes ferè propter voluptatem & commoda, ut Epicurus olim bene notat ; sed quia promiscuè sic agunt homines, ideo sic agendum esse, cum dicit, vehementer errat.

† Jam clarissime video, cum me ipsum deserere volui, eo fine, ut in Deo delicias invenerim, quod tunc me quæsierim quam maxime, & perdiderim delicias.

23 *Necessum enim est, alterum sit de duobus.*] Dilemma ;

alterum sit de duobus : aut Virtutem coluisse me ob gaudia , quæ illam comitari solent : aut posthabitis illis gaudiis , Divinæ Legis contemplatione fecisse me , quodcumque feci : Si hoc ; ^f Quid doleo non affectum me , quod secutus non fui ? Si illud ; ^g Non sum frustratus : nihil enim feci , quod eo , quo per vota tendebam , referret : gaudere volebam , ideo Virtutem colui ; at hæc sic culta , ^h non facit ad ultroneos illos flosculos voluptatum , quos ex ea carpere , vanitas mea gestiebat : Ne-
mo

lemma : Vel feci propter legem Dei , vel propter mea gaudia , si propter legem Dei , nulla querela , si non habeo gaudia , quæ habere nunquam volui : si propter ipsa gaudia , nulla etiam querela , quia nihil feci , quod ad illa gaudia impetranda valeret : sunt enim propria virtuti ista gaudia : ego virtutem non exercui , cum propter gaudia illa feci . Est igitur hæc objurgatio plane efficax & plena masculæ cujusdam consolationis . Quereris te delectatione spiritali destitutum ? nulla causa querelæ : aut enim bene fecisti , ut legem Dei impleres , aut ut tibi delectationem consequeris : si hoc , non es meritis delectationem ; si illud , cur quereris te non habere id , & carere eo , quod non querebas : consolationes multæ aliæ periculosius sæpe sunt & examinatæ : periculum enim est , ne lapstantem jam , & ad suas delectationes & facilitatem propensum (talis enim certe is est , qui delectationibus spiritalibus destitutum se queritur) impellamus consolatione nostrâ , & ad casum pertrahamus .

^f Si nempe ex amore rationis egerim .

^g Si scil. ex amore gaudii fecerim .

^h Et hoc acri fimo enervata .

mo indignatur, si sibi caput scalpentis, summos honores in Republica populus & imperia non detulerit (nam caput scalpere non facit ad honores & imperia consequendum) Et nihilo plus ad solidam voluptatem consequendam facit, ²⁴ Virtus ideo culta, ut cultori suo injiciat voluptatem. ²⁵ Et jam olim astutiores voluptatum

24 Virtus ideo culta.] Nam virtus eo fine culta, non est virtus, sed philautia, non est mirum ergo si non conferat delectationes illas, quæ virtuti propriæ sunt.

25 Et jam olim astutiores voluptatum aucupes.] Ratio redditur etiam ex natura voluptatis: optimum enim succum voluptati abstulit, qui ad eum consequendam aliquid fecit: cum optima gratia voluptatis sit, si in ignarum & aliud agentem incidit: nil igitur mirum, si qui virtutem ob voluptatem & spiritualia gaudia colunt, nunquam illa gaudia tam sincera & tam succida consequantur, quam illi, qui possibilibus illis gaudiis, nullaque ad ea mentis reflectione adhibitâ faciunt merè quod faciendum est, & legi Divinæ propter se ipsam vocant: his enim velut incautis & alio spectantibus ac occupatis injiciuntur voluptates illæ spirituales, tantò amariiores, quanto magis improvisæ fuerant, & minus affectatæ: sunt ergo duæ jam rationes, ob quas qui virtutem colunt ob suam felicitatem, felicitatem suam non consequantur. Ratio prima deducitur ex naturâ virtutis, nam virtus culta ob felicitatem, non est virtus, ideoque præmiis illis, quæ virtuti essentialia sunt, non stipatur. Altera ratio peritur ex natura felicitatis: nam optimus succus deest felicitati, cui deest illud improvissum, illud in affectatum, adeoque non est vera felicitas.

tum aucupes, nullam probant, quæ studio vel arte parata sit, voluptatem; ²⁶ Sed cum omnes qui hîc venantur, frustra sunt, tum hi, quo peritè magis aucupantur, hoc magis ridiculè falluntur: Quomodo igitur comparare nobis poterimus voluptatem, si neque studium neque negligentiam, ad illam sibi comparandam, adhibere liceat? Inducito, deleto liturâ bene magnâ hanc Quæstionem totam: tota, menda est: Conde mihi animum in suas Obligationes, ut ne unguiculus quidem superet, quem in sua commoda, voluptates, solatia, aliudve omnino quidquam, quod ad se referre solet, quodque felicitatem ejus constituere videtur, impingat, & ad se trahat.

§. 12. Fru-

²⁶ Sed cum omnes qui hic venantur, frustra sunt, tum hi, quo peritè magis aucupantur, hoc magis ridiculè falluntur] De his venatoribus voluptatum, qui eas fugiendo astutissime venantur, diximus adhuc hoc s. N. 2. Quo autem astutius aliquid prosequimur, tanto & apud nos tristius atque acerbius, & apud alios magis ridiculè frustramur. Qui igitur rectâ prosequuntur felicitatem suam, frustrantur illâ quidem, sed qui per ambages illam prosequuntur, eâdem sunt in navi, & frustrantur sua felicitate, sed insuper ex frustratione istâ & in acerbiteriam apud se majorem, & in risum apud alios incurrunt.

Est miranda hæc venatio, nam nulla venatio ut hæc est; in aliis venationibus satis est, ut non omnes venatores capiant; sed in hac venatione nulli venatores aliquid capiunt.